

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN KAZANIMLARIN
VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI KONULARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Deniz TONGA¹

Murat KEÇE²

Gökçe KILIÇOĞLU³

ÖZET

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kazanımlar vatandaşlık ve insan hakları açısından incelenmiş ve “Sosyal Bilgiler öğretim programında “Vatandaşlık ve İnsan Hakları” konuları ile ilgili kazanımlara nasıl yer verilmiştir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda önce kazanımlar, vatandaşlık ve insan hakları konuları dikkate alınarak, uzman görüşü yardımıyla tespit edilmiş, sonra da konularına göre 4. 5. 6. ve 7. sınıftaki kazanımlar değerlendirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmış ve veriler üzerinden betimsel analiz yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarında gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler, aktif katılım ve toplum içerisinde etkin bireyler olma temalarına; 5. sınıf kazanımlarında gruplar ve kurumlar, çocuk hakları ve kültürel öğelere ilişkin temalarına; 6. sınıf kazanımlarında ekonomi, insan hak, sorumluluk ve özgürlükleri ve demokrasi temalarına; 7. sınıf kazanımlarında ise iletişim, kitle iletişim, hak, sorumluluk ve özgürlükler, devletin yapısı ve işleyiş şekli, demokrasi konularına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Sosyal Bilgiler programı için, kazanımlar hazırlanırken duyuşsal ve davranışsal alana ilişkin kazanımlara da yer verilmesi, kazanımların öğrencilerin zihinsel gelişimine uygun düzeyde hazırlanması, vatandaşlık ve insan hakları kazanımlarının 4. sınıftan 7. sınıfa kadar bir düzen içerisinde verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları, Kazanım.

---

¹ Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD. deniztonga@hotmail.com

² Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD. muratkece@gazi.edu.tr

³ Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD. gokcekilicoglu@gmail.com

EVALUATION OF GAINS THAT GET INVOLVED IN PRIMARY SOCIAL STUDIES CURRICULUM IN TERMS OF CITIZENSHIP AND HUMAN RIGHTS SUBJECTS

ABSTRACT

In this study, gains of elementary social studies course in terms of citizenship and human rights are examined and an answer is looked for the question "How gains about "Citizenship and Human Rights" subjects are given place in Social Studies Education Program?" For this purpose, firstly, considering citizenship and human rights, gains are established with the help of experts. Then, acquisitions of 4th, 5th, 6th and 7th grades are evaluated according to the subjects. In the survey, document analysis is used in order to collect data and descriptive analysis is performed with these data. Findings show that; in the 4th grade Social Studies gains, groups, corporations and social organizations, active participation, being active person in the society themes; in the 5th grade Social Studies gains, groups and corporations, child rights and cultural items gains; in the 6th grade Social Studies gains, economy, human rights, responsibilities and freedoms and democracy themes; in the 7th grade Social Studies gains, communication, mass communication, rights, responsibilities and freedoms, structure and mechanism of government and democracy subjects are found. According to consequences, it is recommended for Social Studies Programs that, sensual and behavioral field gains should also be considered while preparing gains. Also, gains should be prepared at an appropriate level of the minds of the students. Citizenship and human rights gains should be given in a correct order.

Keywords: Social Studies, Citizenship and Human Rights, Gains.

GİRİŞ

Fransız İhtilali'nden sonra hâkimiyetin tek kişiye dayandığı yönetim şekillerinden, hâkimiyetin kaynağı halk olan, halkın kendi kendini yönettiği yönetim şekillerine geçilmeye başlanmıştır. Özellikle ulus devletlerin kurulmasıyla beraber vatandaş ve vatandaşlık kavramı da daha popüler hale gelmiştir. Kavram olarak vatandaş, bir ülkeye uyrukluk bağı ile bağlı olan kişi, vatandaşlık da bir kişiyi bir devlete bağlayan uyrukluk bağı şeklinde tanımlanabilir (Karaman Kepenekçi, 2008: 30).

Avrupa’da vatandaşlık eğitimini amaçlayan bir öğretim programının benimsenmesi ve “Yurttaşlık Bilgisi”nin diğer derslerden ayrı olarak bir ders şekline dönüşmesinde üç önemli etken vardır. Bunlardan birincisi modern merkezi devletlerin ortaya çıkması ve yöneticilerin eğitimin, özellikle de ilkokulun dönüştürücü rolünü tespit etmesidir. İkincisi, laikleşmenin hız kazanması, üçüncüsü ise çocuklara bakış açısının değişmesidir. 18. yüzyılda Batı’da özellikle çocuğu merkeze alan düşüncelerin gelişmeye başlaması vatandaşlık eğitiminin gelişimini etkilemiştir (Üstel, 2009: 11-12).

Vatandaşlık ve İnsan hakları konusu içerik ve oluşum yönünden pek çok disiplinle ilişkilidir. Bunlara, ekonomi, hukuk, sosyoloji, tarih, coğrafya, siyaset ve psikoloji örnek olarak gösterilebilir (Duman, Yavuz ve Karakaya, 2011: 16-17). Vatandaşlık, bireyle devlet arasında politik ilişkilerin ifadesi olarak, ulus devlet ve milliyetçilik kavramı ile de yakından ilişkilidir (Janowitz, 1983’den akt. Ichilov: 1998 12).

Devletlerin bekası, milletlerin yaşamlarını güven içerisinde sürdürebilmeleri ve bu hedefin devam ettirilebilmesi için, iyi eğitim almış insanlara ihtiyaç vardır. Devletler de kendi kültür, amaç ve değer yargılarına göre tebaalarını bu hedefe uygun şekilde yetiştirmek ister. Çünkü toplum kendini oluşturan bireyleri için kazanmalarını istediği değerleri okullar aracılığıyla ve eğitime vermektedir (Dewey, 2008: 23-24). Okul, düşünülerek ve sistemli bir şekilde, okumada kullanılan bazı sembollerin öğrencilere sunulması, belli bir zamanda, belirli bir yerdeki öğrenci grubunu cehaletten zekâ, maneviyat, bilgi, değerler bakımından aydınlatılmış hale getiren kurumlar olması açısından toplum içerisindeki en önemli kurumlardandır (Gruber, 1961’den akt. Bilgiseven, 1992: 31-32).

İnsan kişiliğinin oluşmasında en önemli etkenlerden birisi, çocukluk ve gençlik yıllarında toplumun birey üzerindeki etkileridir (Russel, 1976: 59). Çocuğun aileden sonra, genel olarak toplum içinde üstleneceği rollere, özellikle de yeteneğine uygun yapacağı işe hazırlama görevini yüklenen yegâne kurum okuldur (Akdeniz, 1982: 125).

Yeşil (2002: 81)’e göre ilköğretim, eğitim sisteminin en önemli basamağıdır. Bu önem, onun zorunlu ve temel eğitim kademesi olmasından kaynaklanmaktadır. Bütün vatandaşlara ulaşma etkene düşünülduğünde, bu yönüyle ilköğretim tek eğitim kurumudur. İlköğretimde verilen eğitim ile bir devletin vatandaşları, yaşanan çağın bilgisi, becerisi ve değerleri ile donatılmaya çalışılır. Ayrıca ilköğretim kademesi, öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve psikomotor

özellikler kazandırılarak toplum hayatında daha etkin katılmalarına imkân vermektedir. Bu yönüyle de ilköğretim okulları etkili vatandaş yetiştirmeye katkı sağlamaktadır.

Eğitim programlarının bütün amacı nihayetinde, öğrencileri iyi birer toplum, bölge, millet ve dünya vatandaşı haline getirmektir. Toplum tarafından resmi bir kuruluş olarak oluşturulan okul, kültürel mirası aktarmak ve öğrencileri hayata hazırlamakla görevlidir. Sosyal Bilgiler dersi de sorumluluk sahibi vatandaşlık kavramıyla ilişkili olarak bilgi, tutum ve becerilerin kazanılması ile bağlantılı bir derstir ve Sosyal Bilgiler dersinden iyi vatandaş yetiştirmeye destek olması beklenmektedir (Barth ve Demirtaş, 1997:1.1). Sosyal Bilgiler kavramı tanımlarken de sıklıkla etkin ve üretken vatandaş yetiştirmeyi amaçladığı belirtilmiştir (Barth, Barr ve Shermis, 1977; Erden, Tarihsiz; Doğanay, 2004; NCSS, 2012a; Savage ve Armstrong, 2000). İyi vatandaş yetiştirmek bir ülkede eğitim sisteminin genel amacı olmakla birlikte, okul programlarında yer alan dersler içerisinde bu görev Sosyal Bilgiler dersine düşmektedir (Doğanay, 2004: 17). İlköğretimde okutulan her ders son derece önemlidir ancak Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretimde okutulan diğer derslerden ayrılan önemli bir özelliği vardır. O da toplumun devamı için gerekli olan bazı değer, tutum ve davranışların öğrencilere kazandırılmasını amaçlamasıdır. Örneğin, Sosyal Bilgiler derslerinde yer alan demokrasi, insan hakları, sorumluluklar ve özgürlükler ile ilgili konular bu duruma verilebilecek en güzel örneklerdir.

Bilinen üç Sosyal Bilgiler yaklaşımından en eskisi “Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgilerdir”. Bu durum Sosyal Bilgiler’in çıkış amacı ile doğrudan ilişkilidir. Vatandaşlık bilgilerinin aktarılmasının amacı da toplumun birliği için gerekli kabul edilen değer yargılarının öğrencilere aktarılmasıdır (Barth ve Demirtaş, 1997: 1.8-1.9).

2005 yılında yürürlüğe giren yeni programda Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu şu şekilde belirtilmiştir: “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir” (MEB, 2005: 45).

Sosyal Bilgiler dersinin vizyonuna bakıldığında temelde bu dersin öğrencilerin bir toplum içerisinde yaşayabilmeleri için ihtiyaçları olan bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak amaçlandığı gözlenmektedir. İşte bu bilgi, beceri ve

değerleri öğrenciye kazandırmaktaki temel amaç da onların iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi içindir. Bu açıdan bakıldığında Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ile Sosyal Bilgiler dersi doğrudan örtüşmektedir.

NCSS'e göre Sosyal Bilgiler eğitiminin temel misyonu öğrencilerin etkili bir vatandaş olabilmelerini sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerin gelişimine yardım etmektir (NCSS, 2012b).

NCSS etkili bir vatandaşın özelliklerinin şunlar olduğunu belirtmiştir.

- Temel demokratik değerleri benimser ve bu değerleri yaşamaya çaba gösterir.
- Kendisine, ailesine ve toplumuna faydalı olmak için gerekli sorumlulukları kabul eder.
- İnsanları ve tarihi, yerel toplumlara yön veren gelenekleri, ulusunu ve dünyayı tanır.
- Ulusun kuruluş belgelerini, vatandaşlık birimlerini ve politik süreçleri tanır.
- Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel seviyedeki insanları etkileyen olay ve faaliyetlerin farkına varır.
- Bilinçli fikir ve yaratıcı çözümler geliştirmek için çeşitli kaynak ve bakış açılarını araştırır.
- Anlamlı sorular sorar, bilgi ve fikirleri değerlendirebilir ve analiz edebilir.
- Toplumsal ve özel yaşayışta etkili karar verme ve problem çözme becerilerini kullanır.
- Bir grup üyesi olarak etkili bir şekilde çalışabilir.
- Vatandaşlık ve toplum yaşamına aktif olarak katılır (NCSS, 2012b).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarında "Vatandaşlık ve İnsan Hakları" konularına nasıl yer verildiğini değerlendirmektir. Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı en yalın ifadeyle, iyi vatandaş yetiştirmektir. Bu amaç, Türk Milli Eğitiminin amaçları ile örtüştüğü ve okullarda etkin ve üretken vatandaş yetiştirme görevinin Sosyal Bilgiler dersine verildiği görülmektedir. İyi vatandaş kavramının ise temelde insan hakları ile doğrudan ilgili olduğu düşünüldüğünde, Sosyal Bilgiler dersinde vatandaşlık ve insan hakları ile ilgili kazanımlara nasıl yer verildiği, iyi vatandaş yetiştirmek açısından önem arz etmektedir.

Yöntem

Nitel araştırma yönteminin temel alındığı bu araştırma, betimsel tarama modelinde tasarlanmış ve nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular üzerinden betimsel analizlere yer verilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılan önemli bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187). Bu bağlamda 2005'te yürürlüğe giren ilköğretim 4. 5. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nda bulunan kazanımlarda, Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili konulara nasıl yer verildiğini tespit etmek amacıyla programın kazanımları incelenmiştir. Kazanımların değerlendirilmesi konusunda literatür taraması ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Kazanımlar 4 alan uzmanının görüşü alınarak tespit edilmiştir. Kazanımlar tespit edilirken, kazanım içerisinde vatandaşlık ve insan haklarına ilişkin kavramların geçip geçmediğine dikkat edilmiştir. Daha sonra tespit edilen kazanımlar uzman görüşüne sunulmuş ve alan uzmanlarından gelen öneriler dikkate alınarak kazanım seçimine son şekli verilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçerisindeki Vatandaşlık ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar

1. Bireysel farklılıkları tanıyarak ve kabul eder.
2. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygıyla karşılar.
3. Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
4. Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.
5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
6. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.
7. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmî kurum ve grupları fark eder.
8. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.
9. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.
10. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.

11. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.
12. Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır.
13. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar.
14. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.
15. Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.
16. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.
17. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur (TTKB: 2012a).

4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan 46 kazanımdan 17 tanesinin Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili olduğu görülmektedir. 1. 2. ve 6. kazanımlar öğrencilerin toplumla barışık, insanlar arası ilişkilerde birbirlerine karşı saygılı, hoşgörülü olma ve doğal çevrelerini koruma konularıyla ilgilidir. 3. Kazanımda öğrencilerin resmi kimlik belgesi olan nüfus cüzdanı içerisindeki bilgilere ilişkin özellikleri fark etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. 4. ve 5. Kazanımların ise öğrencilerin bilinçli tüketici bireyler olabilmelerine hizmet ettiği düşünülmektedir. 7. 8. 9. 12. 13. 14. kazanımlarda toplumların düzenli işleyişini sağlayan grup, kurum ve sosyal örgütleri tanıtmak amaçlanmaktadır. Bununla beraber bu kurum, kuruluş ve örgütlerin sorumlulukları ve işleyiş hakkında öğrencilerin farkındalık düzeylerinin artırılması amaçlanmaktadır. 10. ve 11. kazanımlarda öğrencilerin gerek okulda gerekse toplumda gerçekleşen sosyal ve eğitsel etkinliklere aktif olarak katılmasının amaçlandığı görülmektedir. 15. kazanımda ise TBMM'nin milli egemenliği simgeleyen bir kurum olduğuna değinilmiştir. 16. Kazanımda kültürün öğelerine vurgu yapılmış, 17. kazanımda ise doğal afetlere karşı hazırlıklı olma vurgulanmıştır.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili kazanımlar incelendiğinde gruplar, kurumlar ve sosyal örgütlerle ilişkilendirilen kazanımların ağırlıklı olduğu görülmektedir. Diğer kazanımlarda ise öğrencilerin bilinçli tüketici olabilmeleri, toplumdaki diğer fertlerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri, sosyal ve eğitsel etkinliklere aktif olarak katılabilmelerini amaçlayan kazanımlara yer verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, TBMM'nin milli egemenliği temsil eden bir kurum olduğu vurgulanmış ve resmi kimlik belgesindeki bilgiler Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilişkilendirilmiştir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçerisindeki Vatandaşlık ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar

1. Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.
2. İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.

3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.
4. Çocuk olarak haklarını fark eder.
5. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.
6. Kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.
7. Atatürk inkılâplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.
8. Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir.
9. Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur.
10. Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.
11. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.
12. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.
13. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.
14. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.
15. Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir.
16. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.
17. Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.
18. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanır.
19. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.
20. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.
21. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.
22. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.
23. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır (TTKB: 2012a).

5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan 46 kazanımdan 23 tanesinin Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili olduğu görülmektedir. 1. 2. 3. 8. 9. 10. 11. 12. 14. ve 15. kazanımların genel olarak toplumları oluşturan ve toplumsal düzeni sağlayan kurum ve kuruluşlarla ilgili olduğu görülmektedir. 1. 2. ve 3. Kazanımlar, öğrencilerin içerisinde bulunduğu grupları tanımalarına ve bunlara karşı sorumluluklarının neler olduğunu bilmesine imkan sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. 8. 9. 10. 11. ve 12. Kazanımlarda ise toplumu oluşturan bu grup, kurum ve kuruluşların etkinlik alanları ve faaliyetlerinin tanıtılmasının yanında bunların birbirleri ile olan ilişkilerinin de değerlendirilmesine imkân sağlayacak ifadeler yer verilmiştir. 14. ve 15. Kazanımlar ise devletin işleyişini sağlayan yönetim birimleri ve bu birimlerin görevlerine değinmektedir. 4. kazanım öğrencilerin bulunduğu yaş grubu açısından düşünüldüğünde haklarının neler olduğunu öğrenmeleri amacıyla hazırlandığı düşünülmektedir. 5. 19. ve 20. Kazanımlar öğrencilerin bir arada yaşamalarını sağlayan etmenlerden biri olan kültürel öğeleri vurgulamaktadır. Doğrudan Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili olduğu düşünülen 6. ve 7. kazanımlarda Atatürk İlkeleri ve Inkılâpları arasındaki ilişkiye değinilmiş ve öğrencilerin Atatürk İlke ve Inkılâpları'nın günlük yaşayışa etkisini ve toplumsal yaşayışta getirdiği yeniliklere vurgu yapılmıştır. 13. Kazanım insanların bir arada ve huzur içerisinde yaşayabilmeleri için gerekli olan yasaların önemine vurgu yapan bir özellik taşımaktadır. 16. kazanımda ulusal egemenlik ile devletin yapısı ve işleyişi arasındaki ilişkiye değinilmiştir. 17. Kazanımda ise ulusal egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer vermenin bir vatandaşlık bilinci gereği olduğu verilmeye çalışılmıştır. 18. Kazanımda öğrencilerin çevrelerindeki tarihi mekânları ve doğal unsurları tanınması amaçlanmaktadır. 21. ve 22 kazanımlarda öğrencilerin çevrelerindeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisine katkısı ve bu faaliyetler ile ilgili öneriler ileri sürmesi amaçlanmaktadır. 23. Kazanımda birey olarak içinde yaşadığımız toplumda bilim ve teknolojik gelişmelerin insan hayatına etkileri konusunun değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları konuları ile ilgili kazanımlar incelendiğinde, yine 4. Sınıf kazanımlarında görüldüğü gibi en çok kurum, kuruluşlar ve yönetim birimleriyle ilgili kazanımlara yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk haklarıyla, kültürel öğelerle ve yasaların önemiyle ilişkilendirilen kazanımlar da bulunmaktadır. Yine yasaların önemiyle, ulusal egemenlikle, bağımsızlık sembolleriyle ve Atatürk ilke ve inkılâplarıyla ilişkilendirilen kazanımlar bulunmaktadır. Bunlarla beraber öğrencilerin buldukları mekânı algılayabilmeleri, bilim ve teknolojinin insan hayatına etkileri ve ekonomiyle ilişkilendirilen kazanımlar olduğu tespit edilmiştir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçerisindeki Vatandaşlık ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar

1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.
2. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
3. Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.
4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
5. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.
6. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.
7. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
8. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.
9. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.
10. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.
11. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
12. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.
13. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.
14. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.
15. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.
16. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirleri sunar.
17. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar (TTKB: 2012b).

6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan 43 kazanımdan 17 tanesinin Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili olduğu görülmektedir. 1. Kazanımın etkin bir vatandaş olarak olaylara ve sorunlara karşı çok yönlü bakış açısı getirmeyi amaçlayan bir yapıda olduğu görülmektedir. 2. Kazanımın öğrencilerin çevresindeki sorunlara anayasada belirtilen hak, sorumluluk ve özgürlükler çerçevesinde iyi bir vatandaş olarak çözüm üretmesini sağlamayı amaçladığı görülmektedir. 3. Kazanımda Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı olan etkin bir vatandaş yetiştirmenin öğrenciler tarafından fark edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. 4. Kazanımda vatandaşların devlete karşı bir sorumluluğu olan vergi verme sorumluluğunun önemi üzerinde durulmuştur. 5. Kazanım bilinçli bir vatandaş olarak öğrencinin çevresinde bulunan doğal kaynakları etkili ve verimli olarak kullanabilmesi amacıyla hazırlanmıştır. 6. Kazanımın temel amacının öğrencilere ülke ekonomisinin gelişmesinde yetişmiş insan gücünün önemini fark ettirmeye çalışılmıştır. 7. ve 8. Kazanımlarda demokratik yönetimlerle diğer yönetim şekilleri karşılaştırılmış ve demokratik yönetime ulaşmanın tarihsel gelişim süreci üzerinde durulmuştur. 9. Kazanımda demokratik yönetimlerde insanların sahip oldukları çeşitli hak ve özgürlüklerden bahsedilmiştir. 10. Kazanımda tarihsel süreç içerisinde insan haklarının gelişimini değerlendirme konusu üzerinde durulmuştur. 11. Kazanımda üreten insanların haklarının korunması amacıyla telif ve patent kavramları üzerinde durulmuş ve telif ve patent hakları olan ürünlerin yasal yollardan alınması gerektiği vurgulanmıştır. 12. 13. ve 14. Kazanımlarda etkin ve üretken vatandaş yetiştirme bağlamında öğrencilerin ekonomik faaliyetleri fark etmesi, ülkemizin diğer ülkelerle olan ithalat ve ihracatını ihtiyaçlar bağlamında değerlendirmesi ve coğrafi özellikler göz önünde bulundurarak projeler önermeleri tasarlanmaktadır. 15. Kazanımda insan hakları içerisinde yer alan kadın haklarının gelişimi üzerinde durulmuştur. 16. Kazanımda üretken bir vatandaş olarak bilim ve teknolojik gelişmelerin insan hayatına etkisi hakkında yaratıcı fikirler ileri sürmesi amaçlanmaktadır. 17. kazanımda ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemine ve görevlerine değinilmiştir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları konusu ile ilgili kazanımlar genel olarak değerlendirildiğinde daha çok, vatandaşlık bilinci açısından ekonomi, insan hak, sorumluluk ve özgürlükleri ve demokrasi temaları üzerinde durulduğu görülmektedir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçerisindeki Vatandaşlık ve İnsan Hakları İle İlgili Kazanımlar

1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.

2. İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder.
3. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.
4. Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbirleriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.
5. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.
6. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.
7. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.
8. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.
9. Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleriyle ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.
10. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yönetim yapısını; yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.
11. Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.
12. İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.
13. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder.
14. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihî çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır (TTKB: 2012b).

7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan 39 kazanımdan 14 tanesinin Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili olduğu görülmektedir. 1. 2. 3. ve 4. Kazanımların iletişimle ilgili olduğu görülmekle beraber, 1. ve 2. kazanımlarda kişiler arası iletişimi etkileyen, yönlendiren davranışlar üzerinde durulurken 3. ve 4. kazanımlarda kitle iletişim özgürlüğü ile insan hak ve özgürlükleri arasında bağlantı kurulduğu görülmektedir. 5. ve 6. Kazanımlar, insanların anayasal hakları olan yerleşme ve seyahat özgürlükleri ile eğitim ve çalışma haklarının kullanımı konusunda bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır. 7. Kazanımda düşünce özgürlüğü ile bilimin gelişimi arasında bağlantılara değinilmiştir. 8. Kazanımda Türk Devletlerinin tarih içerisindeki cumhuriyete kadar gelişim süreçleri öğrencilere

aktarılmaya çalışılmıştır. 9. Kazanım Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri ile bunların toplum hayatına yansımaları hakkındadır. 10. Kazanımda devletimizin yönetim yapısı üzerinde durulmuştur. 11. Kazanımda yönetimler üzerinde etkili olan sivil toplum örgütlerinin ve medyanın etkisi üzerinde durulmaktadır. 12. Kazanımda öğrencilerin içinde bulunduğu faaliyetleri demokrasinin ilkeleri göz önünde bulundurularak analiz etmesi amaçlanmaktadır. 13. Kazanımda öğrencilerin iyi bir vatandaş olarak çevresine karşı üzerine düşen sorumlulukları fark etmesi üzerinde durulmuştur. 14. Kazanımda ortak miras öğeleri olan eserlerin yaşatılmasında insanlara düşen sorumluluklar fark ettirmeye çalışılmıştır.

Genel olarak 7. sınıf kazanımlarının iletişim, kitle iletişim araçları, hak, sorumluluk ve özgürlükler, devletin yapısı ve işleyiş şekli, demokrasi gibi temaları içerdiği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal Bilgiler dersinde vatandaşlık ve insan hakları konularına nasıl yer verildiğini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şunlardır:

4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarında gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler, aktif katılım ve toplum içerisinde etkin bireyler olma temalarına ağırlıklı olarak yer verilmiştir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarında gruplar, kurumlar ve kuruluşlar, çocuk hakları ve kültürel öğelere ilişkin kazanımların yanında, bağımsızlık sembollerine de yer verilmiştir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarında ise ekonomi, insan hak, sorumluluk ve özgürlükleri ve demokrasi temalarına yer verilmiştir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarında ise iletişim, kitle iletişim, hak, sorumluluk ve özgürlükler, devletin yapısı ve işleyiş şekli, demokrasi konuları üzerinde durulmuştur.

Kazanımlar genel olarak değerlendirildiğinde bilişsel alana ilişkin kazanımlara ağırlık verildiği; diğer taraftan duyuşsal ve davranışsal alanla ilgili kazanımlara yeterince yer verilmediği görülmektedir. Turgut ve Baykul (2011: 318)'un, son yıllarda eğitim programlarında duyuşsal alana ilişkin kazanımlara yeterince yer verilmediği tespiti, bu araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Nas (2003: 61)'a göre de okullarda en çok göz ardı edilen konuların başında duyuşsal alan gelmektedir. Etkin bir vatandaş kavramı, bilişsel özelliklerin yanı sıra değerleri ve bu değerlerin yaşama aktarılmasını yani davranışları da içermelidir.

2005 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Programı'nda öğrenme alanları oluşturulmuş ve 4. sınıftan 7. sınıfa kadar bu öğrenme alanları için kazanımlar hazırlanmıştır. Program kazanımları değerlendirildiğinde Vatandaşlık ve İnsan Hakları açısından pek çok kazanım olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin iyi vatandaş yetiştirme hedefi düşünüldüğünde bu, alan için olumlu bir gelişmedir ancak niceliğin yanında nitelik de önemli kabul edilmelidir.

Öneriler

Yapılan çalışma sonucunda ulaşılan bulgular ve sonuçlara göre şu önerilerde bulunulabilir:

- İyi bir vatandaş denince akla sadece bilen değil; aynı zamanda tutum ve davranışı da aynı paralelde olan insan tipi akla gelmektedir. Vatandaşlık ve İnsan Hakları konularında sadece bilişsel kazanımlara yer verilmesi, duyuşsal ve davranışsal alanın yeterince gelişmeyeceği anlamına gelmektedir ki; bu da vatandaşlık eğitimi açısından eksik bir durumdur. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler programında duyuşsal ve davranışa ait kazanımları da yer verilmelidir.

- Kazanımlar hazırlanırken öğrencilerin gelişim düzeylerine dikkat edilmelidir. Soyut işlemler dönemine geçmeyen öğrencilere soyut kavramlar ve üst düzey bilişsel beceri gerektiren kazanımlar yazılmamalıdır. Dolayısıyla kazanımlar hazırlanırken çocukların bilişsel gelişimine dikkat edilmelidir.

- Kazanımlar yapılandırılırken 4. sınıftan 7. sınıfa kadar belli bir sıra ve düzen içerisinde oluşturulmalı ve her sınıf kazanımları bir üst sınıf kazanımları için temel oluşturacak şekilde hazırlanmalıdır. Örneğin 4. ve 5. sınıfta öğrencilere hakları öğretilirken 6. ve 7. sınıfta bu hakların kullanılması ve önemine ilişkin kazanımlar yer alabilir.

- Program içerisine yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları ile ilgili kazanımlar nicelik olarak yeterliyken, bu kazanımların nitelikleri artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

AKDENİZ, S.(1982). Toplumumuz ve Eğitimimiz. İstanbul Matbaası, İstanbul.

BARR, R. Barth, J. Shermis, S. (1978). The Nature of The Social Studies. ETC Publications, California.

BARTH, J. Demirtaş, A.(1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. YÖK Yayınları, Ankara.

BILGISEVEN, A.K.(1987). Eğitim Sosyolojisi. Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul.

DEWEY, J.(2008). Okul ve Toplum.(çev: H. Avni Başman) Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

DOĞANAY, A.(2002).Sosyal Bilgiler Öğretimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. ((Ed.). Öztürk, C. Dursun, D.) PegemA Yayıncılık, Ankara.

DUMAN, T. Yavuz, N. Karakaya, N.(2011). İnsan Hakları ve Demokrasi (Vatandaşlık Bilgisi). Data Yayınları, Ankara.

ERDEN, M.(Tarihsiz). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Alkım Yayıncılık, Ankara.

ICHILOV, O. (1998). Citizenship And Citizenship Education In A Changing World. The Woburn Press, London.

KARAMAN KEPENEKÇİ, Y. (2008). İnsan Hakları ve Vatandaşlık. Ekinoks Yayınevi, Ankara.

MEB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

NAS, R. (2003). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ezgi Kitabevi, Bursa.

NCSS, (2012a) National Curriculum Standards for Social Studies: Introduction www.socialstudies.org/standards/introduction 04.03.2012 tarihinde alınmıştır.

NCSS (2012b). Creating Effective Citizens: National Council for the Social Studies; www.socialstudies.org/positions/effectivecitizens 03.03.2012 tarihinde alınmıştır.

RUSSEL, B.(1976). Eğitim ve Toplum Düzeni. (Çev: Nail Bezel) Varlık Yayınevi, İstanbul.

SAVAGE T. ARMSTORNG, D. (2000). Effective Teaching In Elementary Social Studies. Prentice Hall, New Jersey.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2012a). Sosyal Bilgiler Dersi(4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu ttkb.meb.gov.tr/program.aspx adresinden 05.02.2012 tarihinde alınmıştır.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2012b). Sosyal Bilgiler Dersi(6-7. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu ttkb.meb.gov.tr/program.aspx adresinden 05.02.2012 tarihinde alınmıştır.

TURGUT, M. F. Baykul, Y. (2011). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

ÜSTEL, F.(2009). Makbul Vatandaşın Peşinde. İletişim Yayınları, İstanbul.

YEŞİL, R.(2002). Okul ve Ailede Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

YILDIRIM, A. Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

TÜRKİYE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ (TSA) YAYIN İLKELERİ

TSA, Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında olmak üzere yılda üç defa yayımlanan uluslararası, hakemli, bilimsel bir dergidir.

A. AMAÇ: TSA, kültür, dil, edebiyat, siyasî tarih, bilim ve sanat tarihi, toplumbilim, felsefe vb. alanlarda yapılan bilimsel çalışmaları bilim dünyasına ve kamuoyuna duyurmak amacıyla yayımlanmaktadır.

B. MUHTEVA: TSA’da yayımlanacak yazılarda, alanında bir boşluğu doldurmak, mevcut bilgilere yenilerini eklemek, yeni ve özgün bir bilgi ortaya koymak, daha önce yayımlanmış çalışmaları değerlendirmek veya onlara değişik bir bakış açısı getirmek, çeşitli eser ve şahsiyetleri tanıtmak amacıyla yazılmış olmak gibi nitelikler aranır.

C. YAYIN ŞARTLARI:

1. Yazılar daha önce başka bir yerde yayımlanmış veya yayımlanmak üzere kabul edilmiş olmamalıdır.

2. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bildiriler, toplantı ve niteliği belirtilmek şartıyla kabul edilebilir.

3. Yazılar, önce yayım kurulu tarafından yayım ilkelerine; amaç, konu, muhteva, yazım kurallarıyla ilgili hususlar açısından incelendikten sonra, uygun görülürse, Danışma Kurulu’nun önerisi doğrultusunda, bilimsel çalışmalarıyla o alanda tanınmış üç hakeme gönderilir. Hakemlerin ikisinden olumlu rapor alan yazılar, basılmak üzere sıraya konur. Hakemlerin isimleri gizli tutulur; raporlar beş yıl süreyle saklanır. Yazarlar; hakemlerin ve yayım kurulunun istek, öneri ve uyarılarını dikkate alırlar. Ancak katılmadıkları hususlara ve hakem kararlarına, gerekçelerini belirtmek kaydıyla itiraz edebilirler. Bu durumda editör, başka bir hakemin görüşüne başvurabilir.

4. Yayın Kurulu, biçimle ilgili olarak düzeltmeler ve değişiklikler yapabilir. Hakem görüşleri alındıktan sonra yazarın müracaatı hâlinde yazısının yayımlanıp yayımlanmayacağı kendisine bildirilir.

5. Yayına kabul edilmeyen yazıların bir sureti istek hâlinde yazara iade edilir.

Ç. YAZIM KURALLARI:

1. Başlık: Yazının içeriğini yansıtır nitelikte olmalı, büyük harflerle ve koyu karakterlerle 11 punto yazılmalıdır.

2. Yazar adı ve adresi: Başlıktan sonra sağa dayalı şekilde, soyadın tamamı büyük harfle olmak üzere unvanıyla (10 pt.) birlikte yazılmalıdır. Yazarın kurumu, ileti (el-mek) adresi, dipnot halinde (9 pt. olarak) gösterilmelidir.

3. Öz: 10 punto ile yazının başında, konuyu kısa ve öz bir biçimde ifade eden en az 100, en fazla 200 kelimelik bir özet bulunmalı; özeti bir satır altına, 3-8 kelimedenden oluşan “anahtar kelimeler” yazılmalıdır. Türkçe başlık, öz ve anahtar kelimelerin altına yazının yabancı dilde (İngilizce vd.) başlık (title), öz (abstract) ve anahtar kelimeler (key words) eklenmelidir.

4. Ana metin:

a. A4 boyutunda kâğıtlara, PC formatıyla, Word 6.0 ve üstü programlarla ve Times New Roman (Türkçe) karakterleriyle, 11 punto ve 1 satır aralığı ile paragraf aralarında 6 nk boşluk bırakılarak yazılmış olmalıdır. Metnin gerektirdiği durumlarda, fontlar ayrıca bir dosya hâlinde verilmek kaydıyla, transkripsiyon harfleri kullanılabilir.

b. Konuyu yeterince ifade edebilir, makul ölçüde ve okunabilir olmak kaydıyla, hacim sınırlaması yoktur.

c. “Giriş”, “Sonuç” gibi başlıklar kullanıp kullanmama, yazarın tercihinin ve konunun gereğine bağlıdır. Sistematik bir düzen sağlamak amacıyla ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Başlıkların tamamı koyu yazılmalıdır. Ana başlıkların tamamı büyük harfle, ara başlıkların ilk harfleri büyük harfle, alt başlıklar küçük harfle yazılmalı, sonuna iki nokta (:) konularak karşısından devam edilmelidir.

ç. Kenar boşlukları 3'er cm. olmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır.

d. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar eğik harflerle, alıntılar ise eğik harflerle ve tırnak içinde yazılmalıdır. Gereksizce koyu karakter kullanılmamalıdır.

e. Çizelge, tablo, fotoğraf vb. malzeme, bilimsel kurallara uygun olarak hazırlanmalı; kolay anlaşılır ve yalın olmalı, yeterli açıklaması bulunmalıdır. Ayrıca, tablolar düzenlenmeye elverişli olmalıdır. Dergimizin sayfa marjını (11,5 x 16 cm.) aşmamalıdır.

D. İMLÂ, DİL VE ÜSLÛP:

Özel imlâ gerektirmeyen durumlarda, *TDK İmlâ Kılavuzu*'na uyulmalıdır. Dil ve ifade yönünden, bilimsellik dışı unsurlar bulunmamalıdır.

E. KAYNAK GÖSTERME:

1. Dipnot sadece zorunlu açıklamalarda kullanılır, diğer atıflar metin içinde gösterilir. Metin içinde kaynak gösterirken parantez işareti içinde olacak şekilde, yazarın soyadı (eserini Soyadı Kanunu'ndan önce vermişse adı) eserin yayın yılı, iki nokta (:) ve sayfa numarası tertibince yazılmalıdır.

2. Birden fazla kaynak verilecekse, aralara noktalı virgül (;) konulmalıdır.

3. İki yazarlı çalışmalara değinilirken araya tire (-) işareti konularak gösterilmeli, ikiden fazla yazarlı kaynaklarda ise ikinci yazarın soyadından sonra (vd.) kısaltması konulmalıdır.

4. El yazması bir eser kaynak gösterilecekse müellif veya mütercim adından sonra (yz.) kısaltması verilmeli, iki noktadan sonra gerekiyorsa varak numarası belirtilmeli; tam künye kaynakçada gösterilmelidir.

5. Arşiv belgeleri kaynak gösterilirken metin içinde kısaltma yapılarak (BOA Mühimme 15: 25) gibi verilirken kaynakçada gösterilmelidir.

6. Kaynakça düzenleme:

a. Yazarların soyadına, soyadı yoksa ada göre sıralanmalıdır.

b. Bir yazarın birden fazla eserine yer verilecekse yayın tarihi eski olan dan yeni olana doğru sıralanmalıdır. Aynı yıl içindeki kaynaklar "1949/1.; 1949/2:" biçiminde gösterilmelidir.

c. Kaynağın künyesini verirken sıralama şu şekilde olmalıdır:

Kitaplar için:

Yazar soyadı (büyük harflerle), adı tarih (parantez içinde), kitap adı (italik) ve varsa çevirenin adı (parantez içinde), yayınevi veya yayımlayan kurum, yer.

Makaleler ve Bildiriler için:

Yazar soyadı (büyük harflerle), adı tarih (parantez içinde), makale (tırnak içinde), süreli yayın adı (italik), sayı (S), sayfa(lar) (s.). Yayımlanmış bildirimlerdeki tarih, bildiri kitabının basım tarihi olmalıdır. Diğer hususlarda süreli yayınlarla aynı yol izlenir. Yayımlanmamış bildirimlerde bildirim sunum tarihi, toplantıyı düzenleyen kurum, toplantının düzenleniş günleri ve yeri gösterilmelidir.

F. YAZILARIN GÖNDERİLMESİ:

1. Yukarıda belirtilen kurallara uygun olarak hazırlanmış yazılar, www.tsadergisi.org adresi üyeliği üzerinden gönderilmelidir.

TÜRKİYE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ (TSA) YAYIN İLKELERİ

---

2. Hakem(ler) düzeltme istemişlerse, yapılan düzeltmeler, www.tsadergisi.org adresi üyeliği üzerinden gönderilmelidir.

3. Yazıların ilk gönderildiği şekildeki Türkçe ve yabancı dildeki özet ayrıca hakeme gönderildiği için, sonradan yapılan değişiklikler karışıklığa sebep olmaktadır. Hakemlerden özetler konusunda bir değişiklik talebi olmadıkça keyfi değiştirilmemelidir.

4. Yazıların hukukî sorumluluğu yazarına aittir.